

ПРОГРАМ ПОДРШКЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОЛИТИКЕ И ПОЛИТИКЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ЗА ГРАД БОР ЗА 2025. ГОДИНУ

I. ОПШТЕ ИНФОРМАЦИЈЕ И ТАБЕЛАРНИ РИКАЗ ПЛАНИРАНИХ МЕРА

Анализа постојећег стања

Географске и административне карактеристике: Територија града Бора налази се у централном делу североисточне Србије. Настала је на месту села Бор, у долини Борске реке. Град Бор се карактерише индустријском производњом - производњом бакра и капацитетима за прераду бакра. Почетак рударства на подручју града Бора датира од 1902. године када је откривено велико налазиште руде. Већ наредне 1903. године Ђорђе Вајферт, српски индустријалац немачког порекла, добија право да окопава и прерађује руду у наредних 50 година. Упоредо са отварањем рудника граде се и погони за флотацију и прераду бакра. Са првом потпаљеном гомилом руде почињу проблеми са сумпор-диоксидом, деградација земљишта и угрожавање животне средине. Из руде се експлоатише свега неколико процената племенитих метала а све остало је јаловина која загађује животну средину. Одатле је и специфичност борске општине као индустријског басена који је имао директан утицај на пољопривредну производњу која се развијала на подручју града Бора. Подручје града Бора је изложено таквом утицају руже ветрова да је практично подељено на подручја где је земљиште изложено дејству рударских агенаса, а то су: К.О. Бор I, К.О. Бор II, К.О. Оштрељ, К.О. Кривељ, К.О. Слатина, К.О. Доња Бела Река и на катастарске општине где ружа ветрова није имала већи утицај, те земљиште није у већем степену изложено дејству рударских агенаса. Интензиван развој басена Бор имао је значајан утицај и на развој пољопривредне производње. Многи запослени радници у Бору су истовремено и пољопривредни произвођачи те су били у могућности да улажу у своја пољопривредна газдинства. За бржи рурални развој града Бора неопходно је предузети низ мера које би за циљ имале развој пољопривреде као и инфраструктуре, а поготово враћање младих на село. Локална самоуправа је од кључног значаја за рурални развој који се односи на: изградњу локалних путева за повезивање сеоских месних заједница са градском средином, укључивање села у систем организованог управљања комуналним отпадом, пружање подршке за образовање и едукацију младих, изградњу спортских објеката по селима, технолошки развој пољопривредне производње и стручно образовање пољопривредних произвођача. Овим активностима би се побољшали услови живота у руралној средини. Важна мера развоја пољопривреде је укрупњавање пољопривредних површина спровођењем комасације. Развојем партнерства јавног и приватног сектора, створили би се услови бржег развоја пољопривреде и унапређења живота на селу. Техничко-технолошка опремљеност сектора пољопривреде захтева значајније инвестиције у модернизацију производње пољопривредних газдинстава, модернизацију опреме, технологије и јачање партнерства са удружењима и организацијама произвођача. Већи део територије је брдско-планински. Припада сливу Тимока, односно Дунава. Град Бор припада Борском округу. Веза са главним путним правцем - аутопут Е-75 (Београд - Скопље) је могућа преко 4 путна правца, и то: пут преко Бољевца и Параћина дужине 87 км; пут преко Зајечара, Књажевца и Ниша дужине 150 км; пут преко Жагубице, Кучева и Пожаревца дужине око 158 км и пут преко Заграђа и Милошеве куле дужине око 205 км. Западни део територије града припада планинском комплексу Јужног Кучаја. Источни део захватају планине: Стол, Мали и Велики Крш, Дели Јован и Горњанска висораван. Шумско земљиште захвата 38.406 ха општине. Од укупне површине града Бора, 86% је под изразитим антропогеним утицајем а 14% је простор очуване природе. На простору територије града од 856 км² живи 41.280 становника (према попису из 2022. године), што представља малу густину насељености од 48,2 становника по 1 км². (у укупној популацији Србије учествује са 0,61%, а борског округа са 40%). Град Бор се састоји градског насеља Бор у којем живи 28.822 становника и 12 села: Горњане, Танда, Лука, Кривељ, Бучје, Оштрељ, Доња Бела Река, Брестовац, Слатина, Злот, Шарбановац и Метовница у којима живи 12.458 становника.

Природни услови и животна средина: Подручје града Бора одликује дисециран и висински развијен рељеф, различит геолошки и педолошки састав тла, микроклиматске појаве, диверзификован биљни свет, те различит степен антропогеног утицаја. Претежно брдовит и планински рељеф има доминантни правац пружања планинских гребена и речних долина од северозапада ка југоистоку. Средње годишње вредности влажности ваздуха крећу се око 70%. Годишњи режим влажности показује максимум у зимским месецима и минимум лети (јули, август). Средња годишња температура износи 10,1 степен, а могућа колебања крећу се у границама од 9,0 до 11, 9 степени што ово подручје, према топлотним ознакама климе, сврстава у умерено топлу климатску зону. Бор са својом околином припада Карпатско-балканском простору источне Србије, који обухвата планинске терене између Дунава на северу, Црног Тимока на југу, планинских венаца Кучаја, Бељанице и Хомоља на западу и Дели Јована на истоку. Северни део општине захвата планина Велики Крш, а југоисточно планина Малиник. Према Условима за заштиту природе и животне средине који је Завод за заштиту природе Србије дао у поступку израде ПП града Бора наведено је да су на територији града Бора евидентирана следећа природна добра:

-палеовулканска купа Тилва Њагра код Борског језера -Брестовачка бања са термоминералним водама и непосредном околином која је општинском одлуком заштићена као културно амбијентална целина. Заштићено природно добро је Споменик природе "Лазарев кањон", на површини од 1.755 ха (од чега 1.176 ха на територији града Бора), у оквиру којег се издвајају простори изузетних природних вредности: локалитет "Малиник" (букова прашума са реликтном врстом - тисом на површини од 58 ха) и локалитет "Лазарева пећина" (локалитет геоморфолошког карактера). Евиденирана природна добра су: Парк природе "Кучај-Бељаница" и Споменик природе "Геолошка стаза у Брестовачкој Бањи". У еколошки значајна подручја, односно делове Еколошке мреже Србије издвојена су подручја: Кучај-Бељаница, Стол, Визак, Велики крш, Мали крш и Дели Јован. Предложено је да се издвоје и следећа подручја/целине природних добара: Борско

језеро са непосредном околином; обухваћено подручје Кучајских планина са крашком површи Дубашнице, Мандином пећином, Стојковом леденицом и другим природним вредностима; Велики крш; Стол-Голи крш; обухваћени део Дели Јована; клисура Беле реке; палеовулканске купе Тилва Мика, Страхинова чука и Првулова чука и појава латита Тимочке еруптивне зоне код Злота Учешће простора очуване природе у укупној површини града Бора је 14%, док је 86% под изразитим антропогеним утицајем. Основне карактеристике биодиверзитета овог простора су: Лазарев кањон као један од најзначајнијих центара диверзитета биљака и дрвећа на Балкану. У њему је регистровано 720 врста биљака што представља 20% флоре Србије и 11% флоре Балкана. Он је станиште 57 ендемичних врста и 50 реликтних које своје порекло воде из различитих геолошких периода. На Малинику, планини на ободу кањона, заступљена је шумска заједница букве са папратима и тисом са највећом запремином дрвне масе у Србији. Старост шуме је преко 180 година. Регистровано је 174 врста макрогљива. Што се тиче богатства фауне, регистровано је 205 врста сирфида (осолике муве) - на улазу у Лазарев кањон пронађена је за науку нова врста Меродон албонигрум. Забележено је 115 врста дневних лептира, 37 врсте пужева (*Bulgaria Stolensis*, која је први пут откривена на планини Стол), 140 врста птица (Мали и Велики Крш као станиште 11 врста птица грабљивица које су угрожене врсте на Европским просторима - Лазарев кањон је на листи значајних орнитолошких подручја Европе), 47 врста сисара, међу којима су евидентиране многе ретке и угрожене врсте, као што је 21 врста слепих мишева од 25 које живе на Балкану. Многе од ових врста су на Европској црвеној листи глобално угрожених врста, подземна фауна: 20 врста бескичмењака. Ове пећине по заступљености живог света заузимају примарно место како у Србији тако и на Балкану. У Лазаревој пећини откривено је 5 нових врста за науку. Пошто је површина већа од 1000 ха, предложен је за упис у листу IUCN Националних паркова и заштићених подручја. Оно што треба имати у виду када је реч о биодиверзитету ових крајева, сва истраживања у овој области датирају из прошлог века па поузданост података треба узети са резервом. Неопходна су даља истраживања и допуна података о био и геодиверзитету ширег подручја Бора. Што се тиче геодиверзитета, регистровани су: - Објекти петролошког наслеђа: магматске и метаморфне стене: појава латита тимочке еруптивне зоне - Злот код Бора; - Објекти хидрогеолошког, геоморфолошког и хидролошког наслеђа: Злотско врело, понорнице: Лазарева река - Демизлок, Дубашница, Микуљ, Војал. Многобројне пећине и јаме, флувијални облици: Кањон Лазарева реке, Кањон Ваља Маре, клисура Ваља Рнж, палеовулкански рељеф: палеовулканска купе Тилва Њагра, Тилва Мика, Страхинова чука, Првулова чука, Крше Сатуле код Злота, као и многи други облици гео наслеђа. Шумско земљиште захвата 45% површине општине, односно 38.406 ха. Структура шумског земљишта показује учешће шума, пашњака и неплодног земљишта у укупној површини шумског земљишта. Шуме покривају преко 75% простора очуване природе. Шуме на територији општине Бор припадају Тимочком шумском подручју. Обухваћене су са пет газдинских јединица: Злотске шуме, Црни врх -Купиново, Малиник, Боговина и Стол. Шумама газдује Шумско газдинство „Тимочке шуме-Бољевац“ у оквиру ЈП „Србијашуме“, а газдовање се реализује делатношћу Шумске управе Бор. Укупна површина шума и шумског земљишта којима газдује Шумска управа Бор је 11.284 ха. Бањска шума (Брестовачка бања) заузима површину од око 90 ха и представља природну баријеру од штетног утицаја полутаната из градског подручја које је удаљено око 10 км. До сада се није посветила довољна пажња очувању, коришћењу и заштити овог простора, богатог термоминералним водама, који је неправедно занемарен и ретко где се може наћи на списку бања Србије. Резултати анализа ових вода указују на потребу хитне санације. Унутар шума у државном власништву доминантне по површини су шуме намењене производњи дрвета одговарајућег квалитета и покривају 58,09%, стално заштитне шуме 31,16%, а остали функционални типови иако бројни заузимају појединачно незнатне површине. У укупном шумском фонду доминирају шуме високог порекла и оне покривају 53,00% обрасле површине, изданацке састојине су заступљене на 8,32% површине, вештачки подигнуте састојине на 6,51%, састојине мешовите по пореклу на 4,93%, а шикаре и шибљаци заузимају 30,95%. Просечна запремина у државним шумама на територији града Бора је 127 м³/ ха, а запремински прираст 2,46м³/ ха. Просечна запремина у овим шумама, ако се изузму површине шикара и шибљака је 176 м³/ ха, а запремински прираст је 3,42 м³/ ха, што се може сматрати осредњим производним ефектима. Укупно учешће деградираних састојина без обзира на порекло је 12,50%. Производни потенцијал, у локалним оквирима, у односу на затечено стање шума тренутно се користи са 83% у односу на запремину и око 80% у односу на прираст. Основни дугорочни проблеми у газдовању овим шумама везани су за потребу конверзије разређених и деградираних шума, конверзију изданацких шума и мелиорацију шикара.

Стање и трендови у руралном подручју

Демографске карактеристике и трендови: Према попису из 2022. године, у граду Бору живи 41.280 становника (у укупној популацији Србије учествује са 0,61%, а Бореког округа са 40%). Град Бор се састоји из градског насеља у којем живи 28.822 становника и 12 села: Горњане, Танда, Лука, Кривељ, Бучје, Оштрељ, Доња Бела Река, Брестовац, Слатина, Злот, Шарбановац и Метовница у којима живи

12.458 становника. Укупан број пољопривредних газдинстава је 3.564 која користе 22.280 ха. Основно обележје демографских кретања града Бора је низак природни прираштај, који не омогућава ни просту репродукцију становништва. У периоду 2011-2022. стопа природног прираштаја има негативан тренд што указује на проблем депопулације, односно "беле куге". Промене у броју становника по појединим старосним групама у међупописном периоду 2011-2022. указују на интензиван процес старења становништва, па је тако контингент становништва старости изнад 65 година повећао учешће у укупној популацији са 16,25 % на 23 % (са 7.899 на 9.494 становника), док се учешће младог становништва смањује. Просечна старост становништва износи 43,46 година што град Бор сврстава у категорију градова дубоке старости становништва. Образовна структура становништва има посебан значај за привредни и друштвени развој сваке средине. У образовној структури становништва старог 15 и више година на подручју града Бора (2022. година), завршена средња школа је најчешћи вид образовања (56 % становника), на другом месту је основно образовање (18 %), док је 12,5 % становништва града са вишом и високом стручном спремом. Значајно је напоменути да је скоро 26 % становништва града на нивоу основног и нижег образовања, што неспорно захтева веће ангажовање на образовању становништва кроз доквалификацију, преквалификацију и програме перманентног образовања.

Диверзификација руралне економије: Основне економске карактеристике становништва града Бора према подацима из 2022. године су: - доминантна структура је радно-способни контингент становништва, запослених 16.192 становника; - укупан број незапослених становника је 2.843 становника.

Обзиром да доминантна група становника спада у категорију радно-способног становништва (61%), може се оценити да постоји значајан развојни потенцијал који може опредељујуће утицати на тржиште рада и запосленост. Број запослених

по секторима је следећи: Најважнији сектори (првих 10): Број: 1. Рударство 2.720, 2. Прерађивачка индустрија 2.277, 3. Трговина и поправка моторних возила 1.271, 4. Здравство и социјална заштита 1.058, 5. Образовање 942, 6. Државна управа и обавезно соц.осигурање 750, 7. Саобраћај и ускладиштење 559, 8. Стручне, научне и техничке делатности 571, 9. Грађевинарство 562, 10. Снабдевање водом, управљање отпадом 405, 11. Услуге смештаја и исхране 381, 12. Административне и помоћне усл. дел. 328, 13. Снабдевање електричном енергијом 409, 14. Уметност, забава и рекреација 251, 15. Остале услужне делатности 181, 16. Информисање и комуникације 138, 17. Финансијске делатности 134, 18. Пољопривреда, шумарство и рибарство 58, 19. Пословање некретнинама 31. **Рурална инфраструктура:**

Саобраћајна инфраструктура

Град Бор се налази у североисточном делу Србије. Веза града са главним путним правцем земље, аутопут Е-75 (Београд - Скопље), могућ је преко 4 путна правца и то: пут преко Бољевца и Параћина дужине 87 км; пут преко Зајечара, Књажевца и Ниша дужине 150 км; пут преко Жагубице, Кучева и Пожаревца дужине око 158 км и пут преко Заграђа и Милошеве куле дужине око 205 км. Дужина градских саобраћајница у Бору је 85 км. Дужина локалних путева је 174 км и сеоских саобраћајница 137 км. Градске саобраћајнице су у дужини до око 74 км под асфалтом а остатак је под туцаником. Локални путеви су дужине до 49 км под асфалтом, 45 км од земљаног материјала, а остатак под туцаником. Сеоски путеви су под асфалтом у дужини од 50 км, 60 км под туцаником, а остатак је од земљаног материјала. Локална самоуправа значајна средства улаже у инфраструктуру, тако да сваке године асфалтира део локалних путева, градских и сеоских улица, уређују се некатегорисани пољски и атарски путеви, у циљу обезбеђења што бољих услова за живот у сеоским срединама.

Електрична енергија Веома су чести проблеми у снабдевању - прекиди, променљива фреквенција, ниска волтажа. Због лошег стања ЕЕ мреже на ниском напону, а у недостатку материјалних средстава јављају се прекиди у снабдевању електричне енергије на ваздушним и кабловским изводима. Обзиром да се снабдевање електричне енергије у борској општини обавља из мреже ЕПС то је промена фреквенције у мрежи борске дистрибуције условљена системским поремећајима у ЕПС и као таква је стабилна. Разуђеност мреже и неадекватан пресек проводника од трафостаница до потрошача утиче да потрошач нема квалитетан напон. Обављају се редовне годишње ревизије и ремонти у складу са ТП ЕПС-а, а поред тога и ванредне у хаваријским условима.

Јавна расвета

Површина покривена системом јавне расвете у граду износи око 85%. Површина покривена системом јавне расвете у селима износи око 75%. Одржавање јавне расвете на територији града Бора поверено је Јавном комуналном предузећу "Водовод" Бор 2019. године. У циљу смањења потрошње електричне енергије, изведени су радови на замени штетних живиних сијалица и настријумових сијалица са одговарајућим лед светилкама, знатно мање потрошње и дужег века трајања. Процес замене и даље траје тамо где су остале старе светилке као и проширење јавне расвете тамо где је то могуће. У протеклој 2024. години је доста урађено на замени и проширењу јавне расвете на територији града Бора: Замена сијалица:

Позиција обухвата замену сијалице и/или прегорелих и дотрајалих предспојних елемената, чишћење, заштитних стакала и протектора на лицу места. Нови бетонски стубови 45 ком. Нови метални стубови 42 ком. Монтажа самонесећег снопа на проширењу јавне расвете 4235 метара.. Решавање кварова по трафо станицама уз коришћење потребног материјала – 139 ком.

Топлификација у граду

Јавно комунално предузеће формирано је 14. октобра 2002. године издвајањем из холдинга РТБ Бор. На систем централног грејања прикључено је око 90% стамбених јединица, чиме је Бор сврстан међу градове са великим степеном топлифицираности. Топлана поседује три вреловодна котла на гас. Два котла су блоковског типа снаге 2x17 MW а један је стрмоцевни снаге 40MW Сваки од ових котлова има могућност преласка на мазут. У овој грејној сезони као енергент искључиво се користи компримовани природни гас (CNG). У току 2015. и 2016. године из програма KfW 4 извршена је уградња калориметара у свим подстанцима, као и замена и модернизација 86 подстанци компактним. Такође, урађена је реконструкција дела цевног система на котловима и уградња постројења за хемијску припрему воде. Постојећи капацитет инсталиран у Топлани задовољава конзум потрошача и обезбеђује адекватну испоруку топлотне енергије до крајњих потрошача. У самом систему постоје велики губици енергије које износе око 20 %, што је последица старе мреже топловода. Потребно је урадити реконструкцију преосталих подстанци у смислу замене компактним верзијама као и замену критичних делова топловодног система. У 2024. години из програма „KfW V“ замењено је 3,3 км вреловодне трасе и замењена је опрема у 53 подстанице. У 2025. години из другог дела програма „KfW V“ биће замењено око 7 км вреловодне трасе. У 2025. години планиран је завршетак изградња нове топлане са новом опремом на новој локацији. Смањење губитака енергије у делу дистрибуције топлотне енергије анулираће се сукцесивном заменом дотрајалих деоница магистралних водова, термоизолацијом и заменом прекидних вентила чиме се избегава пражњење система приликом интервенција, уградњом „SCADA“ система који омогућава равномерну испоруку свим корисницима и заменом опреме у преосталим подстанцима. Котларница Бањско Поље За обезбеђење потребне количине енергије за грејање стамбеног насеља у Бањском пољу пројектована је котларница у којој је смештена опрема за грејање прве и друге фазе стамбеног насеља. Инсталисани топлотни капацитет котлова је = 1,8 MW типа ВУЛКАН - СУПЕР, произвођача „РАДИЈАТОР“ Зрењанин. За сагоревање се користи угаљ гранулације 30-80 мм, орах, коцка и комад. За даљи рад котларнице и испоруку топлотне енергије за загревање стамбених објеката, узимајући у обзир еколошко питање, у плану је замена постојеће врсте енергената (угаљ), алтернативним и обновљивим изворима енергије.

Телекомуникације

У Граду Бору постоји и фиксна и мобилна телефонија. Провајдери су MTS, Yettel Srbija и A1 Srbija. Користе се услуге интернета и присутно је више интернет провајдера. Присутно је и неколико оператера кабловске телевизије.

Водоснабдевање

Постојећа изворишта за снабдевање водом су:

- извориште „Сурдуп“ у Доњој Белој Реци
- извориште „Кривељска бањица“ у Кривељу
- Злотска изворишта у Злоту
- Извориште „Мрљиш“ у Боговини, општина Бољевац

Извориште „Мрљиш“ је у склопу Регионалног водосистема „Боговина“ Бор, који је основан у циљу решавања проблема недостатка здраве пијаће воде за становништво и за индустрију, града Бора и општине Бољевац.

Експлоатација подземних вода са изворишта „Мрљиш“ почела је августа 2002. године када је и завршена I фаза (прелазно решење) изградње Регионалног водосистема „Боговина“ Бор. Вода која се експлоатише из подземних извора је у количини од 150 л/с а максимална производња воде је 240 л/с. Досадашња пројектно техничка документација бране и акумулације није више у функцији јер се 2 пута променио закон и потребно је урадити нову пројектно техничку документацију усаглашену са новим законима.

Изградњом вишенаменске акумулације „Боговина“ Бор обезбедило би се:

-довољна количина воде чиме би се приоритетно обезбедило водоснабдевање становништва и индустрије у граду Бору и Зајечару, општинама Бољевац, Неготин и Књажевац у периоду дужем од 50 година.

-Наводњавање 700 ха пољопривредних површина у долини Црног тимока и низводно од Зајечара.

-Регулисани режим протицаја (гарантовани протоци) обезбеђује повећање малих вода у сушном периоду у циљу побољшања квалитета воде низводно од бране. Гарантовани протицај у сушном периоду износи 800 л/с.

-Прихватање и трансформација поплавних таласа чиме би се многоструко умањиле штете од поплава у граду Бору и Зајечару и општини Бољевац.

-Развој привреде и спортско рекреативне активности (туризам и риболов)

-Производња електричне енергије, изградњом мале хидроцентрале која би користила воду из прелива, могло би се добити око 9,0 GWh/годишње.

Извориште „Сурдуп“ је лоцирано у близини насеља Доња Бела Река, 8 км од Бора. Минимална издашност изворишта је 30 л/с а максимална 105 л/с. Димензије цевовода су Ø 350 мм у дужини од 9,5 км.

Извориште „Кривељска бањица“ се налази близу насеља Велики Кривељ односно око 6 км северно од Бора. Минимална издашност изворишта је 10 л/с а максимална 100 л/с и димензије цевовода су Ø 350 мм у дужини од 5 км.

Злотска изворишта се налазе у сливу Злотске и Бељевинске реке, 18 км од Бора ка југозападу. Сем ових капиталних изворишта изграђено је и неколико бунара. Минималан издашност водоснабдевања из овог правца је 110 л/с а максимална до 240 л/с и димензије цевовода су од Ø 700-300 мм.

Изворишта „Сурдуп“, „Кривељска бањица“ и Злотска су крашког карактера, што значи да имају велике осцилације у минималним и максималним количинама воде за експлоатацију и директно зависе од количине падавина. Цевоводи наведених изворишта су од ливено-гвоздених, челичних и азбест-цементних цеви.

Пречишћавање воде за пиће је дезинфекција која се врши хлорисањем-аутоматски процес који се спроводи у зависности од протока и квалитета воде. Хемијска контрола квалитета воде у водоводној мрежи се врши свакодневно у хемијској лабораторији у ЈКП „Водовод“, док екстерну контролу врши 6 пута месечно ЗЗЈЗ „Тимок“ Зајечар. На систему „Боговина“ контрола квалитета воде се врши два пута недељно. Дужина водоводне мреже је приближно 520 км. Главни доводи од изворишта до дистрибуционе мреже су до Ø 150-700 мм. Дистрибуциона мрежа је димензије Ø 250-500 мм и у мањем проценту су заступљени мањи пречници. Материјал коришћени за цевовод су ливено-гвоздене цеви, челичне, азбест-цементне цеви (55 км) и од ХДПЕ цеви.

Покривеност у граду је 100 % и постоје 3 висинске зоне (трећа висинска зона има мали број корисника) док у сеоском подручју које снабдева ЈКП „Водовод“ Бор водом покривеност је 85 % домаћинства. Водоводна мрежа је стара око 40-60 година и не постоје никакви филтерски слојеви система да би се избегло замућивање воде при обилним кишама, и приликом топљења снега.

У оквиру програма ППОИС, уз финансијску помоћ ЕУ завршена су 3 капитална инфраструктурна пројекта и то: пројекат изградње сеоских водовода у четири села; пројекат замене, односно реконструкције примарне водоводне мреже у граду, пројекат изградње фекалне канализације у насељима Кучајна и Чока Боролуј у северном старом делу града.

У фази су израда пројеката реконструкције водоводне мреже Борско језеро, преко пројекта за изградње комуналне (канализационе) инфраструктуре „Чиста Србија“ и то: Фекална канализација Борско језеро, прва фаза фекалне канализације Бора и друга фаза канализације Бора. Као и пројекти пречишћавања са изградњом канализационе мреже у селима Злот, Брестовац, Слатина, Оштрељ и Доња Бела Река.

Села која нису повезана на градски водовод су: део Бучја (130 домаћинства прикључена су на градски водовод), Горњане у фази је изградња водоводне мреже и прикључење домаћинства на новоизграђену водоводну мрежу, Лука, део Метовнице (353 домаћинства прикључена су на градски водовод), Танда и мањи део села Шарбановца. У селу Бучје прикључена су око 50 домаћинства на сеоски водовод. У селу Горњане од 432 домаћинства прикључена су око 80 на локални водовод. У селу Лука од 193 домаћинства прикључена су око 150 домаћинства на локални водовод. У селу Танда од 137 домаћинства прикључена су око 27 на локални водовод. Село Шарбановац – прикључено је око 379 домаћинства на градски водовод из правца Бора.

Карактеристика свих ових водовода је да локални сеоски водоводи нису контролисани од стране ЈКП „Водовод“ Бор. Покривеност сеоских домаћинстава које контролише ЈКП је око 82%. Главни проблем водоводног система су старост водоводних цеви, недовољно одржавање (велики губици, преко 50 %), непостојање система за пречишћавање воде, тачније уклањање мутноће из сирове воде и велики утрошак електричне енергије, обзиром да се вода из свих праваца доводи претумпавањем. Последица је да цена продатог кубика воде не прати цену произведеног и дистрибуираног кубика воде. Потребна је хитна реконструкција критичних деоница водоводног система, улагање у побољшање енергетске ефикасности система, опрема за детекцију губитака, постројења за пречишћавање воде, а могућа је и потреба за изградњом нових резервоара (III висинска зона).

Канализациони системи Јавни систем одвођења комуналних отпадних вода и атмосферских вода је развијен у граду Бор и насељима Бањско поље, Брестовачка бања, Борско језеро и један мањи део у насељу Брезоник, од укупно 13 насеља (градско насеље и 12. села). Канализациона мрежа за одвођење отпадне комуналне воде је изграђена у периоду 1960. - 1990. године, дужине око 70 км, док је дужина атмосферске канализације око 17 км.

Постојећи систем одвођења атмосферских и отпадних вода града Бора је мањим делом комбиновани (17%) а већим сепаратни (83%) и чине га следећи објекти :

- Систем главних колектора у граду – на постојеће главне колекторе у граду Бору су прикључена оба система градске канализације и за отпадне и за атмосферске воде, па они функционишу као канализациони систем општег типа. На главни градски колектор прикључен је и неурбанизовани слив Болничког потока укупне површине око 300 ha. Слив није део града Бора али обзиром на његову велику површину и стрм терен, са њега ка граду се евакуишу велике количине воде за време падавина. У тим случајевима постојећи главни колектор има и функцију одбране града од спољних вода.

Укупна дужина система главних колектора износи 7100 м :

Деоница од улива Болничког потока до излива – 3830 м

Остале деонице – 3270 м

Највећи део колектора пролази испод јаловишта рударског комплекса ZiJin, на великим дубинама од 30 и више метара. Вода из градског колектора се испушта без пречишћавања у Борску реку.

- Колектор испод Борског језера – пластични потисни цевовод пречника 110 мм и дужине 600 м који пролази по дну језера.

- Канализациона мрежа – Канализациона мрежа је пречника 150-500 мм а цеви су од керамичког и азбест цеметног материјала. Овај систем се у граду на неколико места прикључује на главне градске колекторе испод јаловишта а најзначајнији је прикључак код „Кланице“ пречника 500 мм. Пречници цеви за одвођење атмосферске воде су 100-1000 мм и такође се на неколико места прикључује на главне градске колекторе. Покривеност комуналним канализационим системом у самом граду је око 90-95% (нису покривена нека подручја на периферији града) а атмосферским око 60%. Села немају канализацију и користе сопствене септичке јаме.

У насељу Борско језеро постоји делимично изграђена канализациона мрежа за отпадне воде. Све отпадне воде овим изграђеним канализационим системом гравитационо евакуишу ка црпној станици која се налази на обали језера, одакле се претумпавају преко колектора чија је траса по дну језера у гравитациони канализациони систем низводно од бране Борског језера а одатле се комунална отпадна вода испушта у Брестовачку реку. Пре уласка воде у колектор изграђен је бетонски прихватни таложник са решетком која задржава чврсте материје, тако да овде постоји примарно (механичко) пречишћавање отпадне воде.

Око 75 % укупног канализационог система се излива у главни градски колектор и припада Борском сливу, што обухвата скоро цео град. Осталих 25% канализационог система припада Брестовачком сливу и обухвата градска насеља Бор II, Металург, и Бањско поље, као и Брестовачку бању и насеље Борско језеро. Отпадне воде у Брестовачком сливу се испуштају у Брестовачку реку а пречишћавање се врши само у насељима Бањско поље, Металург и једном делу Борског језера тј. део канализационе мреже који иде у црпну станицу. Испуст из канализације у насељима у сливу Брестовачке реке је пречника 100 мм.

- Постројења за пречишћавање отпадних вода -

У насељу Бањско поље пречишћавање комуналне воде се врши биоротором капацитета 1000 ЕС (секундарно пречишћавање).

У насељу Металург се отпадна вода пречишћава МББР постројењем капацитета 1000 ЕС (секундарно пречишћавање).

Канализациона мрежа у Брестовачкој бањи прикључена је на биодиск који није у функцији и овим канализационим системом и биодиском управља Предузеће „Брестовачка Бања“.

- Црпна станица Борско језеро – У црпној станици инсталисане су две пумпе.

Профили кроз које пролази комунална отпадна вода нису добро димензионисани јер се град брзо ширио у ранијем периоду, тако се дешава да пропусна моћ није довољна и јављају се честа загушења. Често долази до изливања. Постоје нелегални прикључци који такође изазивају зачепљења у систему. Атмосферски канали су мањег капацитета од потребног и покривају малу површину градске територије. Потребна је реконструкција постојећих канализационих и атмосферских система, као и изградња нових у деловима где не постоји.

Покривеност канализационог система техничком документацијом није задовољавајућа. Велики проблем је и не поседовање снимљених изведених цевовода што има за последицу непотпуне податке у катастру подземних инсталација.

За нове цевоводе и постројења постоји одговарајућа документација али је за неке неопходно прилагођавање новој законској регулативи.

Стамбени фонд Стамбени фонд града Бора чини укупно 20.301 станова, који су претежно у приватној својини (91,5%). Опремљеност станова инсталацијама је изузетно повољна: водоводом је опремљено 89,5% станова, електричном струјом 98,9% и купатилом 76,7% станова. Економски и друштвени услови који су карактерисали крај прошлог века условили су пад стамбене

изградње и то посебно у градском центру.

Комунални отпад

Јавно комунално предузеће "3. октобар" Бор у различитим формама своје организације комуналне делатности у Бору обавља од 1947. године. Наиме, Предузеће је основано 1947. године као Комунална установа "Чистоћа" Бор и под тим називом је пословало до 31.07.1963. године. Од 01.08.1963. године до 01.08.1967. године комуналну делатност је вршило у оквиру Комунално услужног предузећа "Компред" Бор. Реорганизацијом тог предузећа, 02.08.1967. године је основано ново самостално Комунално предузеће "Чистоћа" Бор које је под тим називом пословало до 30.09.1971. године. Од 01.10.1971. године интегрисано је у састав Предузећа за комуналну, стамбену привреду и урбанизам "Стандард" Бор као радна јединица "Чистоћа". У саставу тог предузећа као радна јединица је пословало до 31.12.1973. године, а од 01.01.1974. године до 30.09.1979. године пословало је као ООУР "Чистоћа" Бор у саставу Предузећа за комуналну, стамбену привреду и урбанизам "Стандард" Бор. Предузеће од 01.10.1979. године до 31.12.1989. године је пословало као Радна организација за комуналну делатност "3. октобар" Бор, а од 01.01.1990. године и данас, послује као Јавно комунално предузеће "3. октобар" Бор. Предузеће послује у правној форми "Јавно предузеће". Град Бор је једини власник Предузећа са уделом у власништву над капиталом 100%. Смеће се сакупља и одвози два пута недељно са територије града и једанпут недељно из приградских насеља и месних заједница на градску депонију. Поред градске депоније често се формирају дивље депоније. Градска управа града Бора преко ЈКП "3. октобар" Бор организује чишћење дивљих депонија и у тим акцијама се месечно извезе око 1750 м³ отпада. Град Бор поседује Локални еколошки акциони план, који спроводи Канцеларија за заштиту животне средине Градске управе града Бора, а постоји Локални план управљања отпадом за територију града Бора (2022-2031. год.). Проблем комуналног и индустријског отпада у граду Бору је значајан, с обзиром да није било контроле и планских активности на уређењу постојећих зона за одлагање отпада. Главни и највећи извор чврстог комуналног отпада у граду Бору су домаћинства, а значајни део се производе и у комерцијалном сектору- предузећима и установама, на јавним површинама и једним делом у индустрији.

Посматрајући цео тимочки регион може се рећи да је рударство највећи извор чврстог отпада. За бригу и транспорт чврстог комуналног отпада на територији града Бора, задужено је ЈКП „3.октобар" Бор. Корисници услуга су практично сви грађани Бора, сви привредни субјекти, установе и предузетници. Покривеност града услугама сакупљања је око 80%. Отпад се сакупља са подручја града Бора и 12 села, а то су: Шарбановац, Злот, Брестовац, Метовница, Оштрељ, Слатина, Велики Кривељ, Доња Бела Река, Танда, Горњане, Бучје и Лука. Према задњим подацима са краја 2020. године, на територији града Бора евидентирано је 42 дивљих депонија, од чега је 12 у граду и 30 у селима. Званична градска депонија на којој се врши депоновање чврстог комуналног отпада од почетка 80-их година, лоцирана је у напуштеном делу копа, на удаљености 2 км ваздушном линијом, југоисточно од Бора, односно 8 км регионалним путем Бор- Оштрељ и заузима површину од 36.892 м². Како се преко 30 година отпад одлагао на неконтролисани начин, не постоји поуздан податак о количини депонованог отпада до сада. 2007. године завршен је и ревидиран Главни пројекат санације званичне депоније чврстог комуналног отпада на територији града Бора. Органски отпад из пољопривреде, пестициди и њихова амбалажа се због недовољне образованости и немара, неконтролисано бацају или спаљују што доводи до великог загађења и честих шумских пожара. Стратешким документима из области управљања отпадом, предвиђене су мере које обухватају образовање пољопривредника и економску стимулацију за примену поступка компостирања, чиме би се створило органско ђубриво за побољшање квалитета земљишта, смањили би се трошкови пољопривредне производње, допринело побољшању материјалног положаја мештана и развоју села. Општине у источној Србији (Градови Зајечар и Бор и општине Мајданпек, Неготин, Кладово, Књажевац и Бољевац) договориле су сарадњу на управљању комуналним отпадом и потписале Споразум о управљању комуналним отпадом у 2014. години. Успоставили су заједнички Координациони одбор да би се водила имплементација пројекта. Регионална агенција за развој источне Србије - РАРИС управља имплементацијом пројекта и обавља задатке за Координациони одбор у сарадњи са надлежним службама потписника Споразума и надлежним министарствима. Потребно је у наредном периоду урадити нови пројекат санације и ремедијације постојеће градске депоније у Бору.

Показатељи развоја пољопривреде

Пољопривредно земљиште: Укупна површина града Бора је 85348 ха, од чега пољопривредно земљиште чини 41641 ха, шумско земљиште 36392 ха и неплодно 7315 ха. Према попису пољопривреде из 2023.године, као њиве се користе 11.715 ха, као воћњаци 890 ха, као виногради 181 ха, као ливаде и пашњаци 10092 ха. Нажалост, на хиљаде хектара пољопривредног земљишта се не користе и исто постепено зараста у коров, трње, шикаре и шуме. На територији града Бора доминантни типови земљишта су смеђа кисела земљишта (углавном у Брестовцу, Кривељу, Горњану, Танди, Луки) и смоница (углавном у Метовници, Слатини и Шарбановцу). Присутни су и рендзина (у Злоту) и на малој површини алувијална земљишта (поред Тимока и других водотокова) и псеудоглеј (Танда, Злот). Уопште узевши, квалитет земљишта је веома слаб због врло плитког педолошког слоја на кречњачким и андезитским стенама. На територији града Бора постоји више хиљада хектара деградираног пољопривредног земљишта. Наведено земљиште се налази највећим делом у близини предузећа Serbia Zijin Corper DOO, бивши Рударско топионичарски басен Бор) из чијих погона су деценијама испуштане огромне количине отпадних вода и гасова, а један део пољопривредног земљишта је уништен формирањем депонија раскривки и флотацијских јаловишта. Наведена јаловишта би требало, током следећих пар година, да се рекултивишу, односно да на истима заживи биљни свет. Борска река је мртва, тј. у њој нема живих организама. Обала исте (у просеку десетак метара са сваке стране реке) је јако затрована и она је без вегетације или са јако ретком вегетацијом, како у погледу броја биљака тако и у погледу броја врста. Борска река се улива у Тимок. Загађења пољопривредног земљишта дешавају се и услед стварања дивљих депонија смећа; коришћења неадекватних септичких јама и неисправности уређаја за пречишћавање фекалних вода- биодискова; бацања, закопавања и спаљивања празних амбалажа од средстава за заштиту биља и издувних гасова моторних возила и пољопривредне механизације. Плодне пољопривредне површине постепено се смањују и услед урбаног развоја (ширење насеља, саобраћајница, гробаља и др.). Око 70% пољопривредног земљишта је у мањем или већем степену кисело (рН вредност мања од 6) услед састава матичних стена земљишта, деловања киселих киша и неправилне примене минералних ђубрива. Највећа је киселост земљишта у катастарским општинама које непосредно окружују металуршки комплекс (Бор, Слатина, Брестовац). Киселост земљишта је врло важна из више разлога: - већини пољопривредних култура одговара неутрално земљиште, односно, на киселим земљиштима неке културе не успевају или не остварују задовољавајући принос, као нпр. луцерка; -у киселим земљиштима покретљивост тешких метала је већа, тј. из киселог земљишног раствора биљке усвајају веће количине тешких метала што представља

здравствени ризик за потрошача. На територији града Бора нема изграђених система за наводњавање и одводњавање (канал и други водопривредни објекти). Укупан број пољопривредних газдинстава која користе системе за наводњавање је 200 на 198 ха, заливањем земљишта водом из Тимока и других водотокова помоћу пумпи/слободним падом и заливањем земљишта из микроаккумуляција. Наводњавају се углавном баште у затвореном и отвореном простору и понеки воћњак. Овде треба напоменути да су суше веома честе. Употреба стајњака, других врста органских ђубрива, минералних ђубрива и средстава за заштиту биља је релативно мала и мања од просека у Србији. Примена и других агротехничких мера је неодговарајућа због ниског образовања пољопривредника. На територији града Бора нема комасираног земљишта, нити добровољног груписања пољопривредног земљишта. Главне гајене културе су кукуруз (~ 4000 ха), стрна жита (~ 4000 ха) и луцерка (~ 500 ха). Индустријско биље се не гаји, изузев сунцокрет и лан појединих година на 20-ак ха. Према подацима добијеним од Службе за катастар непокретности из Бора, на територији града налази се 3519 ха пољопривредног земљишта у државној својини. Интересовање пољопривредника за узимање државног пољопривредног земљишта у закуп, на територији града Бора је врло слабо. Тренутно је дато у закуп 27,7 хектара државног пољопривредног земљишта.

Вишегодишњи засади: На територији града Бора постоје релативно повољни услови за узгој воћа, првенствено језграстог и коштичавог. На наведеном подручју, у катастру непокретности се као воћњаци воде 1476 ха, а према попису пољопривреде из 2023. године као воћњаци се користе 890 ха. Доминантна воћарска врста је шљива, а затим јабука. Воћњаци су углавном малих површина (пар до десетак ари), екстензивни, са ниским просечним приносима и алтернативне родности. Већина производа се користи за сопствену потрошњу, у свежеј стању или за прераду (првенствено у ракију, а затим у џем, слатко, компот и др.), а мањи део се прода на зеленој пијаци у Бору. Врло мали део производње продаје се изван територије града Бора, нпр. хладњачама (углавном купина). За виноградарство такође постоје релативно повољни услови. На наведеном подручју, у катастру непокретности се као виногради воде 572 ха, а према попису пољопривреде из 2023. године као виногради се користе 181 ха. Начин узгоја је у већини случајева традиционалан - узгој уз колац, а у мањем обиму су подигнути шпалири. Највише се гаји сорта вијала, а затим шпањолка, па друге сорте, односно у врло малом обиму се гаје квалитетније сорте, тако да уз недовољно познавање технологије производње и недостатак квалитетне опреме, ни просечан квалитет произведеног вина (већина произведеног грождја се преради у вино за сопствену употребу) није на завидном нивоу.

Сточни фонд: Град Бор има добре географске и климатске услове за развој сточарства. Има бројне ливаде и пашњаке и обрадиве површине за производњу крмног биља и ратарских култура, које се користе за исхрану стоке. Стање сточног фонда по гранама сточарства је следеће: говеда укупно: 3286 (скоро сва говеда су у типу сименталца, која се гаје и због млека и због меса, изузев неколико десетина грла расе холштајн, која се гаји само због млека), свиње укупно: 7942 (углавном мелези настали укрштањем ландраса, домаће беле свиње, дурока и пијетрена), овце укупно: 10764 (праменка и мелези праменке и виртемберга), козе укупно 1633, живина укупно: 40914 (углавном кокошке, у мањем обиму ћурке, патке, гуске, мисирке), коња 20, кошница пчела 8914 и пастрмских рибака 3. Говедарство је најразвијенија сточарска производња, иако се у задњих 30 година број грла крупне стоке смањује. Говедарска производња је фокусирана на производњу млека. Просечна млечност крава је 10-15 литара млека на дан. Мужа је углавном ручна или малим покретним машинским музилицама. Највећа газдинства имају лактофризе. За мање произвођаче је тешко да пласирају своје производе индустрији - млекарима и кланицама, тако да се намеће потреба удруживања.

Механизација, опрема и објекти: У граду Бору највећи број пољопривредних газдинстава има тракторе са тракторским прикључцима. Пољопривредна механизација је углавном стара и непотпуна. Просечна старост пољопривредне механизације је око 20 година. На 2279 газдинстава користи се 2346 једноосовинских трактора, на 2692 газдинства користи се 3232 двоосовинских трактора, на 304 газдинстава користи се 351 комбајн. Укупан број берача кукуруза 67, плугова 2823, тањирача 794, дрљача 2061, сетвоспремача 47, ротофреза 241, растурача минералног ђубрива 441, растурача ђубрива 86, сејалица 1200, прскалица 655, приколица 2652, косилица 2047 комада. Објекти за смештај пољопривредних производа у газдинству су следећи: кошеви за кукуруз капацитета 39108 м³ амбари капацитета 26015 м³ силоси капацитета 1812 тона. Скоро свако пољопривредно газдинство има објекат за чување бар једне врсте стоке, а нека газдинства имају и више изграђених објеката за смештај стоке. Бројно стање објеката за чување говеда је 2780 објеката где може да се смести 16172 грла крупне стоке, затим објекти за свиње - 2928 објеката капацитета 20064 грла, за живину - 1914 објеката капацитета 52459 кокошака и објекти за смештај остале стоке 1997 објеката капацитета 34468 грла. Изграђено је 1569 објеката за смештај пољопривредне механизације површине 68881 м², 2 хладњаче капацитета 14 м³. У последњих неколико година све више пољопривредника се баве повртарством, подижу пластенике, да би произвели разне производе. Тренутно у граду Бору има 1011 пластеника површине 72.456 м².

Радна снага: Укупно ангажована радна снага у пољопривреди је 5218 лица, а од тога носиоци газдинства 3183 лица, стално запослених на газдинству 8 лица, а сезонска радна снага и радна снага под уговором 84 лица. Од укупног броја газдинства жене чине 1086, а мушкарци 2106 лица. Укупан број лица која имају само пољопривредно искуство стечено праксом је 2447 лица, а лица која имају курсеве из области пољопривреде 8 лица, са завршеном пољопривредном школом 16 лица, са другом средњом школом 612 лица, са пољопривредном вишом школом или факултетом 28 лица, са другом вишом школом или факултетом 72 лица. Од 3183 газдинстава бројно стање је следеће: на 1978 газдинстава ради 1-2 лица, на 1305 газдинстава ради 3-4 лица, на 262 газдинства ради 5-6 лица, на 19 газдинства ради 7 и више лица.

Структура пољопривредних газдинстава: Укупан број пољопривредних газдинстава на територији града је 3183. Број газдинстава која обрађују до 1 ха износи 308 а укупно 180 ха. Број газдинстава која обрађују од 1 ха до 2 ха је 402 а укупно 594 ха. Број газдинстава која обрађују између 2 ха и 5 ха је 1193 укупно 4061 ха. Број газдинстава која обрађују од 5 ха до 10 ха је 1061 на 7572 ха. Број газдинстава која обрађују између 10 ха и 20 ха је 491 а укупно 6474 ха, број газдинстава која обрађују између 20 ха и 30 ха је 76, а укупно 1786 ха, број газдинстава која обрађују између 30 ха и 50 ха је 12, а укупно 443 ха. Број газдинстава која обрађују од 50 ха до 100 ха је 2 са укупно 112 ха. 3183 пољопривредних газдинстава користе укупно 23326 ха пољопривредног земљишта: 3138 газдинстава 11715 ха користи за орнице и баште, 3107 газдинстава користи 10092 ха за ливаде и пашњаке, 1891 газдинство 890 ха користи за воћњаке, 1101 газдинство 181 ха користи за винограде. На 3564 пољопривредних газдинстава држи се 10428 условних

грла, од тога на 2759 газдинстава до 4 условна грла, на 693 газдинства 5-9 условних грла, на 84 газдинства 10-14 условних грла, на 16 газдинства 15-19 условних грла, на 11 газдинства 20-49 условних грла, на 1 газдинство 50-99 условних грла.

Производња пољопривредних производа: Не постоје званични подаци о учешћу појединих грана у укупној пољопривредној производњи из разлога мале тржишности пољопривредних производа на територији града Бора, као и због неорганизованог откупа (релативно мали тржни вишкови се продају углавном закупцима и на зеленој пијаци где такође не постоји евиденција о врсти и количини продатих производа). На једном делу територије града Бора (Горњане, Танда, Лука, Злот, део Бучја, део Шарбановца и део Метовнице) постоје погодни услови за органску производњу. Тренутно не постоји ни један сертификовани произвођач органских пољопривредних производа. У 2023. години на 2069 пољопривредних газдинстава на 3721 ха сејало је крмно биље: детелина и луцерка на 3150 ха, мешавина трава на 392 ха, кукуруз нза силажу на 146 ха и остала жита која се жању зелена на 11 ха. Просечни приноси већине пољопривредних култура на територији града Бора су испод републичког просека, првенствено услед релативно лошег квалитета земљишта, (доминантне су 6, 5, и 7. класа земљишта), малих улагања у производњу и често лоших временских услова (у просеку сваке друге године суша или превелике количине падавина и/или појаве града у других непогода). Просечни приноси кукуруза су нешто изнад 4 т/ха а пшенице око 3,5 т/ха.

Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника: На територији града Бора регистроване су следеће земљорадничке задруге: Пољопром Бор (покрива територије села Горњане, Танда, Лука, Бучје и Кривељ), Дубрава Брестовац (покрива територије села Брестовац и Метовница), Тимок Шарбановац (покрива територију села Шарбановац), Доња Бела Река (покрива територију села Доња Бела Река) и Ратар Слатина (покрива територије села Слатина и Оштрељ). Нажалост, ниједна од земљорадничких задруга на територији града Бора годинама, па чак и деценијама, не врши основне послове ради којих је основана - не бави се пољопривредном производњом, откупом пољопривредних производа, нити снабдевањем пољопривредника репроматеријалом. Постојећа локална удружења говедара и произвођача/сакупљача лековитог биља такође су на ниском степену производње, организовања и тржишног наступања (врло скроман обим производње, аматерски однос према раду, незапаженост на тржишту). Известан напредак у раду примећује се код пчеларских удружења, која често одржавају предавања за своје чланове, организују продајне изложбе својих производа и чији чланови одавно пакују мед у квалитетну и препознатљиву амбалажу Савеза пчеларских организација Србије.

Трансфер знања и информација: Гашењем Центра за пољопривредна и технолошка истраживања из Зајечара (ранији назив Институт за пољопривреду Зајечар) пре 15-ак година, пољопривредници из Бора и региона остали су без важне саветодавне службе, која је осим едукације на терену (углавном у виду предавања), сваке године у свом седишту одржавала саветовања о пролећној и јесењој сетви, као и Дан поља, где су пољопривредници могли видети огледе, тј. како се гаје и успевају различите сорте и хибриди пољопривредних култура у локалу. Тренутно, територију града Бора од стручних служби покрива једино Пољопривредна саветодавна и стручна служба Неготин, чији нам се капацитет чини недовољним за потребан ниво едукације (првенствено у смислу квантитета, тј. едукације су квалитетне, али недовољно честе) пољопривредника у Бору. Повремено, предавања из области пољопривреде организују локална удружења пољопривредника, првенствено пчелари, који ангажују локалне и предаваче из других градова. Са друге стране, постоји неколико емисија о аграру на различитим телевизијским станицама, које се емитују седмично, а у порасту је и коришћење интернета за едукацију/информисање, првенствено међу млађом популацијом. Одређену саветодавну помоћ дају и радници у пољопривредним и ветеринарским апотекама, приватни ветеринари, као и дипломирани инжењери пољопривреде запослени у Градској управи града Бора.

ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПЛАНИРАНИХ МЕРА И ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА

Табела 1. Мере директних плаћања

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Регреси	100.1	2.700.000,00	3.000,00	100	0,00	0,00
	УКУПНО		2.700.000,00				

Табела 2. Мере кредитне подршке

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
	УКУПНО						

Табела 3. Мере руралног развоја

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава	101	18.950.000,00	80	120.000,00	0,00
2	Одрживо коришћење пољопривредног земљишта	201.1	350.000,00	100	350.000,00	0,00
	УКУПНО		19.300.000,00			

Табела 4. Посебни подстицаји

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју	402	3.000.000,00	0,00	100	0,00	0,00
	УКУПНО		3.000.000,00				

Табела 5. Мере које нису предвиђене у оквиру мера директних плаћања, мера кредитне подршке, мера руралног развоја и посебних подстицаја

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
	УКУПНО						

Табела 6. Табеларни приказ планираних финансијских средстава

Буџет	Вредност у РСД
Укупан износ средстава из буџета АП/ЈЛС планираних за реализацију Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја (без пренетих обавеза)	25.000.000,00
Планирана средства за директна плаћања	2.700.000,00
Планирана средства за кредитну подршку	0,00
Планирана средства за подстицаје мерама руралног развоја	19.300.000,00
Планирана средства за посебне подстицаје	3.000.000,00
Планирана средства за мере које нису предвиђене у оквиру мера директних плаћања, кредитне подршке и у оквиру мера руралног развоја	0,00
Пренете обавезе	0,00

Циљна група и значај промене која се очекује за кориснике: Основна циљна група мера Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за територију града Бора су регистрована пољопривредна газдинства и удружења пољопривредних произвођача. Град Бор спроводи националну политику која се залаже за регистрацију свих пољопривредних произвођача, а нарочито оних који су тржишно оријентисани. Обзиром да су величина поседа и обим производње на газдинствима на територији града Бора релативно мали, субвенционисањем увећања сточног фонда, вишегодишњих засада и опреме за пољопривредну производњу увећаће се обим производње, приходи и квалитет живота корисника средстава. Промене које се могу очекивати након примене програма су: повећање продуктивности газдинстава, смањење производних трошкова, достизање националних и стандарда ЕУ на пољу: заштите животне средине, здравља животиња и биљака, добробити животиња, заштите на раду, увођењу нових технологија и иновација, отварање нових тржишних могућности, очувању производње традиционалних производа и удруживање пољопривредних произвођача.

Информисање корисника о могућностима које пружа Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја: Конкурс путем кога ће се додељивати средства из Програма објавиће се на интернет страници града Бора. Информације ће моћи да се добију и у Градској управи, у канцеларији за пољопривреду (6. спрат, број 64) током радног времена и путем телефона 030/423-255 локал 164. Обавештавање јавности о постојању конкурса обављаће се путем локалних/регионалних електронских медија у виду оглашавања, саопштења и гостовања у програму, као и одржавањем презентација/трибина у селима града Бора.

Мониторинг и евалуација: Посебна комисија образована за контролу корисника субвенција вршиће контролу наменског коришћења одобрених средстава односно инвестиција (да ли корисник поседује инвестицију која је била предмет субвенције, у року који је дефинисан програмом).

II. ОПИС ПЛАНИРАНИХ МЕРА

2.1. Назив и шифра мере: 100.1 Регреси

2.1.1. Образложење: У складу са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС“, број 10/2013, 142/2014, 103/2015, 101/2016, 35/2023, 92/2023 и 94/2024), Законом о изменама и допунама Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС“ број 94/2024) АП и ЈЛС могу да утврђују мере које се односе на директна плаћања за премију осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње, као и регресе за репродуктивни материјал и то за вештачко осемењавање. Ова мера је у складу са националном Стратегијом пољопривреде и руралног развоја 2014.- 2024. Обзиром да је број говеда на територији града Бора у константном опадању, у циљу унапређења производње млека, а делом и меса, потребно је константно унапређивати расни састав, што се првенствено постиже вештачким осемењавањем говеда семеном одабраних, квалитетних бикова. Град Бор субвенционисаће вештачко осемењавање говеда која се гаје на територији исте, последњих десетак година, што је довело до резултата да се све јунице и краве вештачки осемењавају, а тиме се приметно променио расни састав говеда што је побољшало производне особине говеда. Такође, субвенционисањем вештачког осемењавања свиња очекује се унапређење свињарства на територији града Бора, првенствено у погледу квалитета.

2.1.2. Циљеви мере: Мера представља пре свега подршку развоју и повећању продуктивности у целокупној пољопривредној производњи на територији града Бора. Циљеви мере су побољшање расног састава у сточарству, односно побољшање производних особина говеда (млечност, квалитет и количина меса и здравствено стање), као и производних особина свиња, што за коначни резултат има повећање конкурентности говедарске и свињарске производње.

2.1.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Ова мера је у складу са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју.

2.1.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници су физичка лица регистрована у Регистру пољопривредних газдинстава у складу са Законом о пољопривреди и руралном развоју.

2.1.5. Економска одрживост: За реализацију ове мере није потребно подносити бизнис план или пројекат о економској одрживости улагања.

2.1.6. Општи критеријуми за кориснике: Да је уписан у Регистар пољопривредних газдинстава у складу са Правилником о начину и условима уписа и вођења регистра пољопривредних газдинстава, да има активни статус, да је седиште на територији града Бора, да се грла узгајају на територији града Бора.

2.1.7. Специфични критеријуми: За сваку вештачки осемењену краву се за сваку календарску годину може остварити само једна субвенција. За сваку вештачки осемењену крмачу се за сваку календарску годину могу остварити две субвенције. Прихватљиви су захтеви за грла осемењена у периоду од 01.01.2023. године до тренутка подношења захтева.

2.1.8. ЛИСТА ИНВЕСТИЦИЈА У ОКВИРУ МЕРЕ:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
100.1.1	Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)

2.1.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1	За ову меру не постоји селекција корисника тј. мера се спроводи до утрошка предвиђених средстава редом пристизања захтева.	не	

2.1.10. Интензитет помоћи: Укупан износ регреса за репродуктивни материјал- вештачко осемењавање говеда износи 2.000.000,00 динара, а износ по приплодном грлу до 3.000,00 динара, односно 100% цене осемењавања без ПДВ-а. Укупан износ регреса за репродуктивни материјал- вештачко осемењавање свиња износи 700.000,00 динара, а износ по приплодном грлу до 3.000,00 динара, односно 100% цене осемењавања без ПДВ-а.

2.1.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број подржаних газдинстава за регрес за репродуктивни материјал

2.1.12. Административна процедура: Право на средства овог Програма корисници могу остварити подношењем захтева Градској управи града Бора - Одељењу за привреду и друштвене делатности. Захтеви се подносе Градској управи града Бора од дана објављивања јавног позива до 08.12.2025. године. Уз захтев (образац се може преузети на писарници Градске управе града Бора или са званичног сајта града Бора) се подноси следећа документација: 1) извод из Регистра пољопривредних газдинстава - подаци о пољопривредном газдинству (фотокопија) из текуће године; 2) доказ о власништву над грлом које је вештачки осемењено (односи се само на вештачко осемењавање говеда; фотокопија обе стране пасоша или извод из Централног регистра - подаци о животињи); 3) рачун за извршену услугу вештачког осемењавања - фотокопија картона (потврде) за вештачко осемењавање говеда; рачун за извршену услугу вештачког осемењавања - фотокопија картона (потврде) за вештачко осемењавање свиња. На картону (потврди) ветеринар је у обавези да упише ознаку свиње, број регистрованог пољопривредног газдинства, датум и цену осемењавања без ПДВ-а и са ПДВ-ом; О признавању наведеног права у првом степену решава Градска управа града Бора. Против првостепеног решења може се изјавити жалба Градском већу града Бора. Поступак за остваривање овог права води се по одредбама Закона о општем управном поступку. Исплату из буџета по донетим решењима, врши Градска управа града Бора - Одељење за финансије, на текуће рачуне корисника. Ради информисања потенцијалних корисника Градска управа града Бора је у обавези да објави Јавни позив на званичној интернет страни града Бора и на огласној табли Града Бора.

2.2. Назив и шифра мере: 101 Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава

2.2.1. Образложење: Основне карактеристике пољопривредног сектора на територији града Бора произилазе из неповољне структуре пољопривредних газдинстава, уситњених поседа, малог броја грла стоке у пољопривредним газдинствима као и слабе примене савремених технологија. Перманентан је недостатак квалитетних количина пољопривредних производа, посебно меса, воћа и поврћа и других производа који би се користили првенствено за покривање локалних и регионалних потреба. Један од веома битних узрока недовољне конкурентности борске пољопривреде јесте ниска продуктивност која произилази и из недовољне техничке и технолошке опремљености газдинстава. Постојећа механизација пољопривредних произвођача је застарела због неповољног економског и социјалног стања и нису у могућности да сами обезбеде довољно средстава за модернизацију производње. Повећањем расног сточног фонда и заснивањем нових производних засада на пољопривредним газдинствима могуће је побољшати конкурентност пољопривредних газдинстава.

Преглед по секторима

Сектор: остали усеви (житарице, индустријско, ароматично и зачинско биље и др.). Техничка опремљеност газдинства, односно механизација која се користи у ратарству је застарела, посебно са становишта заштите животне средине. У складу са горе наведеним проблемима, постоји потреба да се кроз ову меру утиче на повећање приноса, побољшање агро-технологије, као и модернизацију складишних капацитета ратарских газдинстава у наредном периоду, као и примену добре пољопривредне праксе. Интервенције у оквиру ове мере ће бити усмерене на подршку сектору за инвестициона улагања произвођача у нове механизације и прикључне машине.

Сектор: Пчеларство

Систем гајења пчела је релативно екстензиван, са малим бројем кошница по домаћинству, али има и великих произвођача са више од 100 кошница. Просечан принос меда по кошници је такође веома мали и креће се око 15 кг по кошници годишње. Последњих година присутан је тренд раста броја кошница у граду Бору, као и интензивније активности пчеларских удружења. Главни проблеми у пчеларству су нестандардизован квалитет меда као и непостојање стабилног тржишта за откуп тржишних вишкова. Интервенције у оквиру ове мере ће бити усмерене на подршку сектору за инвестициона улагања произвођача у потребну опрему односно модернизовање производње чиме ће се повећати и квалитет и квантитет производа.

2.2.2. Циљеви мере:

Општи циљеви: Повећање продуктивности употребом савремене механизације, што ће се позитивно одразити на приходе пољопривредних газдинстава, а самим тим и на њихов економски и социјални статус.

Специфични циљеви по секторима:

Сектор: Остали усеви (житарице, уљарице, шећерна репа) - Унапређење нивоа приноса, квалитета и здравствене безбедности производа; унапређење стања механизације на газдинствима.

Сектор - Пчеларство

- Повећање производње пчеларских производа; повећање прихода у домаћинствима која се баве пчеларском производњом; повећање степена запослености у сектору; модернизација и обнављање машина и опреме ради повећања продуктивности производње; достизање стандарда у области заштите животне средине.

2.2.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Ова мера је у складу са Националним програмом руралног развоја за период 2022 - 2024. године.

2.2.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници су физичка лица, регистрована у Регистру пољопривредних газдинстава у складу са Правилником о вођењу регистра пољопривредних газдинстава и Законом о пољопривреди и руралном развоју.

2.2.5. Економска одрживост: Подносилац захтева не мора да доказује економску одрживост улагања кроз форму бизнис плана или пројекта.

2.2.6. Општи критеријуми за кориснике: Општи услови које корисници треба да испуне да би могли да користе финансијска средства предвиђена овом мером су:

-Корисник треба да има регистровано пољопривредно газдинство уписано у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом;

- Корисник мора да буде са пребивалиштем и производњом на територији града Бора;

-Корисник за инвестицију за коју подноси захтев, не сме користити подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације), односно иста инвестиција не може бити предмет другог поступка за коришћење подстицаја;

-Корисник мора да испуни доспеле обавезе по раније одобреним захтевима финансираним из средстава буџета града Бора;

-Инвестиције реализоване од 01. јануара 2023. године до завршетка конкурса 2025. године сматраће се прихватљивим за подношење захтева за остваривање подстицајних средстава;

-Подносилац захтева као доказ куповине мора приложити:

оригинал готовински рачун и оригинал извод оверен од стране банке или

оригинал готовински рачун и оригинал уплатница или

оригинал готовински рачун и оригинал фискални рачун или

оригинал фискални рачун уколико исти садржи податке о купцу или

оригинал фискални рачун и оригинал пратећи документ (спецификација фискалног рачуна и слично, са подацима о купцу) уколико фискални рачун не садржи податке о купцу;

- Да наменски користи и не отуђи нити да другом лицу на коришћење инвестицију која је предмет захтева у периоду од 5 година од дана набавке опреме, машине и механизације;

-Добављач и подносилац захтева не представљају повезана лица при чему се повезаним лицима, у смислу овог Програма, сматрају: носилац и чланови породичног пољопривредног газдинства, супружници, ванбрачни партнери, крвни сродници у правој линији, крвни сродници у побочној линији закључно са трећим степеном сродства, сродници по тазбини до другог степена сродства, усвојилац и усвојеник, лица између којих је извршен пренос управљачких права и лица која су повезана у смислу закона којим се уређује порез на добит правних лица.

2.2.7. Специфични критеријуми:

Сектор-Остали усеви:

Прихватљиви корисници треба да:

-у РПГ имају уписано пољопривредно земљиште под производњом одговарајућих биљних култура,

-имају до 49 ха земљишта под житарицама и индустријским усеви,

-имају до 1,99 ха земљишта под хмељем,

- предметну инвестицију не могу отуђити најмање 5 година од датума куповине,

Сектор-Пчеларство

Прихватљиви корисници треба да имају 5-500 кошница пријављених у Централној бази података о обележавању животиња код Управе за ветерину. Субвенционисаће се куповина нове опреме која се не може отуђити најмање 5 година и куповина нових пчелињих друштава.

2.2.8. ЛИСТА ИНВЕСТИЦИЈА У ОКВИРУ МЕРЕ:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
101.5.1	Машине за примарну обраду земљишта
101.5.6	Машине за заштиту биља
101.5.7	Машине за убирање односно скидање усева
101.6.1	Набавка нових пчелињих друштава
101.6.2	Набавка опреме за пчеларство

2.2.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1	За ову меру не постоји селекција корисника тј. Мера се спроводи до утрошка предвиђених средстава редом пристизања захтева.	не	

2.2.10. Интензитет помоћи:

Износ подстицаја за све инвестиције износи 80 % од вредности инвестиција без ПДВ-а. Субвенционисаће се куповина машина за примарну обраду земљишта у укупном износу од 6.000.000 динара, а максимални износ субвенције по кориснику износи 120.000 динара. Субвенционисаће се куповина машина за заштиту биља у укупном износу од 2.000.000 динара, а максимални износ субвенције по кориснику износи 80.000 динара. Субвенционисаће се куповина машина за убирање односно скидање усева, у укупном износу од 6.000.000 динара, а максимални износ субвенције по кориснику износи 120.000 динара. Субвенционисаће се куповина нових пчелињих друштава у укупном износу од 1.000.000 динара, при чему је максимални износ субвенције по кориснику 20.000 динара. Субвенционисаће се куповина опреме за пчеларство у укупном износу од 3.950.000 динара, при чему је максимални износ субвенције по кориснику 120.000 динара.

2.2.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број подржаних захтева
2	Број газдинстава која су модернизовала производњу
3	Број набављених пчелињих друштава
4	Број набављених кошница

2.2.12. Административна процедура: Мере ће бити спроведене од стране Градске управе града Бора, Одељења за привреду и друштвене делатности. Градска управа града Бора ће на основу Програма, као и на основу Одлуке о буџету расписати Јавне позиве (конкурсе) за подношење захтева. Комисија ће примљене захтеве проверити и захтеви који испуњавају услове и прихватљиви су, биће финансирани до висине средстава према позиву за подношење захтева. Захтеви ће се подносити од стране корисника на обрасцима (образац се може преузети на писарници Градске управе града Бора или са званичне интернет странице/сајта града Бора), у складу са условима и потребном документацијом који ће бити дефинисани Јавним позивом или Конкурсом. Детаљне административне провере се спроводе пре одобравања захтева ради утврђивања да ли је потпун, поднет на време и да ли су услови за одобравање захтева испуњени. Захтеви који стигну комплетни, благовремено и у складу са условима Конкурса ће бити прегледани по редоследу њиховог пристизања. Након обраде захтева средства ће бити одобрена корисницима који испуњавају услове до утрошка средстава.

2.3. Назив и шифра мере: 201.1 Одрживо коришћење пољопривредног земљишта

2.3.1. Образложење: На територији града Бора постоје одређене површине државног пољопривредног земљишта које је загађено (углавном поред обала Борске реке), односно земљишта које није pogodно за пољопривредну производњу. Такође постоје и велике површине државног необрадивог (пашњаци) пољопривредног земљишта лошег квалитета (8. и 7. класа), које се не користи (нико не напаса стоку). Сврхисходно је наведена земљишта пошумити, из више разлога: ублажавање климатских промена, борба против ерозије, производња дрвне масе.

2.3.2. Циљеви мере:

Општи циљеви: Основни циљеви су стављање у функцију земљишта које се годинама не користи и за које је сигурно/вероватно да се неће користити ни у наредном периоду за пољопривредну производњу. Коришћењем наведеног земљишта као шумског, тј. пошумљавањем, исто ће се рационалније користити, тј. производиће се дрвна маса, ублажаваће се климатске промене и смањиће се појава/могућност ерозије.

Специфични циљеви: Обзиром да ће се пошумљавати загађено државно пољопривредно земљиште које се не може користити за производњу хране исто ће бити стављено у корисну функцију-продукција дрвне масе, везивање CO₂ из атмосфере, ослобађање O₂ у атмосферу и позитиван утицај на локалну микроклиму.

2.3.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Ова мера је у складу са Законом о пољопривредном земљишту и са Националним програмом руралног развоја за период 2022 - 2024. године.

2.3.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници средстава за пошумљавање површина државног пољопривредног земљишта су правна лица регистрована за производњу и промет садница шумског дрвећа и пружања услуга садње или волонтери који би садили дрвеће.

2.3.5. Економска одрживост: Подносилац захтева не мора да доказује економску одрживост улагања кроз форму бизнис плана или пројекта.

2.3.6. Општи критеријуми за кориснике: 1. За набавку садница- да је добављач регистровано правно лице за производњу, односно промет садница шумског дрвећа 2. За набавку услуге садње - да је пружалац услуге правно лице регистровано у Агенцији за привредне регистре за наведену услугу или волонтери који би садили дрвеће.

2.3.7. Специфични критеријуми: Специфични критеријум за пошумљавање површина државног пољопривредног земљишта је најнижа понуђена цена.

2.3.8. ЛИСТА ИНВЕСТИЦИЈА У ОКВИРУ МЕРЕ:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
201.1.1	Одрживо управљање земљиштем

2.3.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1	Приликом одабира добављача садница и услуге садње кроз јавну набавку основни критеријум биће најнижа понуђена цена	не	

2.3.10. Интензитет помоћи: За одрживо управљање земљиштем предвиђен је укупан као и максималан износ по кориснику од 350.000 динара тј. 100 % вредности инвестиције.

2.3.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Површина пошумљеног земљишта

2.3.12. Административна процедура: За пошумљавање државног пољопривредног земљишта тим састављен од пољопривредног инжењера, инжењера шумарства и геометра изласком на терен одабраће одговарајућу парцелу/е (непогодну/е за пољопривредну производњу, односно ону/е која ће се рационалније користити као шумско земљиште), као и врсту/е дрвећа које одговара предметној локацији. На основу прорачуна (врста и број садница, начин садње) биће спроведен поступак јавне набавке садница и услуге садње.

2.4. Назив и шифра мере: 402 Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју

2.4.1. Образложење: Одрживи развој пољопривреде и руралних подручја захтева да буде заснован на праћењу нових технологија, стручном усавањању и константном трансферу знања и информација. Пољопривредни произвођачи и сеоско становништво све теже успевају да самостално, без икакве стручне помоћи примењују иновације у производњи, пласману, развоју непољопривредних делатности, маркетингу и другим активностима везаним за развој руралних средина. Облици стицања нових знања - стручно оспособљавање и активности стицања вештина и показне активности биће усмерене на пољопривредне произвођаче, сеоско становништво и на стручњаке локалног агросектора. Град Бор планира да организује студијска путовања, посете сајмовима и изложбама у земљи и иностранству из области пољопривреде.

2.4.2. Циљеви мере:

Општи циљеви: Развој пољопривреде и руралних подручја заснован на знању; Функционално повезивање свих актера локалног агросектора; Смањење миграције становништва са циљем да се млади задрже на селу, да покрену сопствени бизнис и заснују породицу

Специфични циљеви: Повећање нивоа стручног знања и вештина сеоског становништва организовањем посета сајмовима и изложбама у земљи и иностранству из области пољопривреде. Примена нових технологија и иновација.

2.4.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Ова мера је у складу са Националним програмом руралног развоја за период 2022 - 2024. године.

2.4.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници средстава ове мере су: агенције, предузетници и друга правна лица за пружање услуга, научне и стручне институције.

2.4.5. Економска одрживост: Није применљиво.

2.4.6. Општи критеријуми за кориснике: Корисник мора да је уписан у одговарајући регистар (Регистар привредних субјеката, Регистар научно-истраживачких установа).

2.4.7. Специфични критеријуми: Корисници средстава за стручно оспособљавање, активности стицања вештина и показне активности треба да имају искуство у пружању услуге.

2.4.8. ЛИСТА ИНВЕСТИЦИЈА У ОКВИРУ МЕРЕ:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
402.1	Информативне активности: сајмови, изложбе, манифестације, студијска путовања

2.4.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1	Нема критеријума селекције.	не	

2.4.10. Интензитет помоћи: Град Бор финансира инвестицију информативне активности: сајмови, изложбе, манифестације, студијска путовања у износу од 3.000.000 динара, са 100% учешћа.

2.4.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Број одржаних радионица, предавања и обука
2	Број организованих манифестација, сајмова, изложби и студијских путовања
3	Број учесника сајмова, студијских путовања

2.4.12 Административна процедура: После утврђеног списка лица за студијско путовање спровешће се законска процедура за избор најповољнијег понуђача који ће извршити организацију путовања и смештај лица за време студијског путовања. Избор пружаоца услуге вршиће се у складу са Законом о јавним набавкама.

III. ИДЕНТИФИКАЦИОНА КАРТА

Табела: Општи подаци и показатељи

Назив показатеља	Вредност, опис показатеља	Извор податка и година
ОПШТИ ПОДАЦИ		
Административни и географски положај		
Аутономна покрајина	/	рзс*
Регион	Регион Јужне и Источне Србије	рзс*
Област	Борска област	рзс*
Град или општина	град	рзс*
Површина	856 км ²	рзс*
Број насеља	14	рзс*
Број катастарских општина	19	рзс*
Број подручја са отежаним условима рада у пољопривреди (ПОУРП)	7	
Демографски показатељи		
Број становника	41.280	рзс**
Број домаћинстава	12.095	рзс*
Густина насељености (број становника/површина, км ²)	47	
Промена броја становника 2011:2002 (2011/2002*100 - 100)	-11	рзс**
- у руралним подручјима АП/ЈЛС	-7.24	рзс**
Становништво млађе од 15 година (%)	17%	рзс**
Становништво старије од 65 година (%)	23%	рзс**
Просечна старост	45	рзс*
Индекс старења	166	рзс*
Без школске спреме и са непотпуним основним образовањем (%)	без школске спреме жене 2%, без школске спреме мушкарци 1%	рзс*
Основно образовање (%)	жене 21%, мушкарци 15%	рзс*
Средње образовање (%)	жене 48%, мушкарци 64%	рзс*
Више и високо образовање (%)	Више образовање 5%, Високо образовање 12%	рзс*
Пољопривредно становништво у укупном броју становника (%)	30,1%	Процена
Природни услови		
Рељеф (равничарски, брежуљкасти, брдски, планински)	Брдско-планински	Интерни
Преовлађујући педолошки типови земљишта и бонитетна класа	Смеђа кисела земљишта и смоница; најзаступљенија су VI и V класа	Интерни

Клима (умерено-континентална, субпланинска ...)	Умерено-континентална, семихумидна клима	Интерни
Просечна количина падавина (mm)	500-800мм	Интерни
Средња годишња температура (oC)	10,1 С	Интерни
Хидрографија (површинске и подземне воде)	Подручје града Бора припада сливу Тимока. Највећи водотоци овог подручја су Тимок, Црни Тимок, Злотска река са притокама, Брестовачка река, Шарбановачка река, Борска река, Кривељска река и Равна река, у које се уливају многобројни потоци сталног или повремениг тока воде. Борско језеро је вештачко језеро настало акумулацијом вода речице Ваља Жони, Марецове реке и дела слива Злотске реке.	Интерни
Површина под шумом (ha)	35.839	рзс*
Површина под шумом у укупној површини АП/ЈЛС (%)	42%	рзс*
Пошумљене површине у претходној години (ha)	10	рзс*
Посечена дрвна маса (m3)	30.000	рзс*
ПОКАЗАТЕЉИ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ		
Стање ресурса		
Укупан број пољопривредних газдинстава:	3564	рзс***
Број регистрованих пољопривредних газдинстава (РПГ):	2662	Управа за трезор
- породична пољопривредна газдинства (%)	99	
- правна лица и предузетници (%)	1	
Коришћено пољопривредно земљиште - КПЗ (ha)	22.280	рзс***
Учешће КПЗ у укупној површини ЈЛС (%)	57%	
Оранице и баште, воћњаци, виногради, ливаде и пашњаци, остало(18) (ha, %)	13.770 ха	рзс***
Жита, индустријско биље, поврће, крмно биље, остало(19) (ha, %)	8.510 ха	рзс***
Просечна величина поседа (КПЗ) по газдинству (ha)	6,251 ха	рзс***
Обухваћеност пољопривредног земљишта комасацијом (ha)	0	Интерни
Обухваћеност земљишта неким видом удруживања (ha)	0	Интерни
Број пољопривредних газдинстава која наводњавају КПЗ	200	рзс***
Одводњавана површина КПЗ (ha)	0	Интерни
Наводњавана површина КПЗ (ha)	198 ха	рзс***
Површина пољопривредног земљишта у државној својини на територији АП(20) (ha)	2.907,00 ха	Интерни
Површина пољопривредног земљишта у државној својини која се даје у закуп (ha):	27,70 ха	Интерни

- физичка лица (%)	42%	Интерни
- правна лица (%)	58%	Интерни
Говеда, свиње, овце и козе, живина, кошнице пчела (број)	Говеда 3.286, свиње 7.942, овце 10.764, козе 1633, живина 40.914, коња 20, кошница пчела 8914	рзс***
Трактори, комбајни, прикључне машине (број)	Трактори 5578, комбајни 351, берач кукуруза 67, плугова 2823, тањирача 794, дрљача 2061, сетвоспремача 47, ротофреза 241, растурача минералног ђубрива 441, растурача ђубрива 86, сејалица 1200, прскалица 655, приколица 2652, косилица 2047	рзс***
Пољопривредни објекти (број)	Објекти за чување говеда 2780, објекти за свиње 2928 за живину - 1914 објеката и објекти за смештај остале стоке 1997. Објеката 1569 за смештај пољопривредне механизације.	рзс***
Хладњаче, сушаре, стакленици и пластеници (број)	2 хладњаче, 1011 пластеника,	рзс***
Употреба минералног ђубрива, стајњака и средстава за заштиту биља (ха, број ПГ)	На 8.123 употребљава се минерално ђубриво, на 2.363 употребљава се стајњак, на 6.321 употребљавају се средстава за заштиту биља	рзс***
Број чланова газдинства и стално запослених на газдинству:	8.412 чланова газдинства	рзс***
(на породичном ПГ: на газдинству правног лица/предузетника) (ха)	100%:0%	рзс***
Годишње радне јединице (број)	4.190,19	рзс***
Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника (број)	5 земљорадничких задруга и 4 удружења	Интерни
Производња пољопривредних производа(количина):		
- биљна производња (t)	Пшеница 9.648; кукуруз 12.138; пасуљ 107, кромпир 1391	рзс***
- сточарска производња (t, lit, ком.)	Нема података/мали тржни вишкови	Интерни
ПОКАЗАТЕЉИ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА		
Рурална инфраструктура		
<i>Саобраћајна инфраструктура</i>		
Дужина путева(km)	363 км, од чега 259 км са асвалтном подлогом .	рзс*
Поште и телефонски претплатници (број)	4 градске и 8 сеоске поште, 12.455 претплатник	рзс*
<i>Водопривредна инфраструктура</i>		
Домаћинства прикључена на водоводну мрежу (број)	10198 домаћинстава, 500 привредна друштва и предузетници	рзс*
Домаћинства прикључена на канализациону мрежу (број)	6.615 домаћинства и 300 привредна друштва и предузетници	рзс*
Укупне испуштене отпадне воде (хиљ.м3)	1.839.689 м3	рзс*

Пречишћене отпадне воде (хиљ.м3)	1.477.409 м3,, 362.280 м3 привредна друштва и предузетници	рзс*
<i>Енергетска инфраструктура</i>		
Производња и снабдевање електричном енергијом (број)	1	Интерни
<i>Социјална инфраструктура</i>		
Објекти образовне инфраструктуре (број)	Установе за децу предшколског узраста 15, основне и средње школе 10, факултети 1	рзс*
Број становника на једног лекара	294	рзс*
Број корисника социјалне заштите	3.520	рзс*
<i>Диверзификација руралне економије</i>		
Запослени у секторима пољопривреде, шумарства и водопривреде (број)	58	рзс* рзс***
Газдинства која обављају друге профитабилне активности(30) (број)	10	рзс***
Туристи и просечан број ноћења туриста на територији АП/ЈЛС (број)	36.240 туриста и просечан број ноћења домаћих туриста је 3,6 а страних 3,2	рзс*
<i>Трансфер знања и информација</i>		
Пољопривредна саветодавна стручна служба (да/не)	не	Интерни
Пољопривредна газдинства укључена у саветодавни систем (број)	50	ПССС

IV ОСТАЛЕ НАПОМЕНЕ

Стручне и административно-техничке послове за спровођење и примену овог програма обављају Одељење за привреду и друштвене делатности и Одељење за финансије и јавне набавке Градске управе града Бора.

Овај програм објавити у “Службеном листу града Бора”.

Број: 320-19/2025-I
У Бору, 14. марта 2025. године

СКУПШТИНА ГРАДА БОРА

ПРЕДСЕДНИК,
Драган Жикић, с.р.